

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

РАВЛЮК ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.091.33-027.22:36-051

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
АЛЕКСЕЄНКО Тетяна Андріївна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПОЛЩУК Віра Аркадіївна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук, доцент
МИХАЙЛИШИН Галина Йосипівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри соціальної педагогіки.

Захист відбудеться 23 лютого 2012 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою : зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою : вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 23 січня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Потреба розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі практичної підготовки зумовлюється сучасними тенденціями реформування вищої освіти у контексті вимог Болонського процесу, входженням України в єдиний Європейський освітній простір, досягненнями вітчизняної педагогічної науки.

На сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується економічними, демографічними та інтелектуальними кризами, нестабільністю соціально-політичних процесів, появою негативних тенденцій у життєдіяльності суспільства, сім'ї, окремої людини («соціальне сирітство», бездомність, алкоголізм, наркоманія, злочинність, суїцид та ін.), зростає роль творчої професійної діяльності соціального педагога, покликаною стабілізувати соціальні потреби людини, її здатність діяти в різноманітних життєвих ситуаціях, кваліфіковано захищати права, надавати допомогу та підтримку суб'єктам соціально-педагогічної діяльності (особам з обмеженими соціальними, фізичними та психічними можливостями, з девіантною поведінкою, обдарованим, важковиховуваним, сиротам).

Вивчення досвіду роботи вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації дозволило виявити суперечності, що потребують розв'язання: між постійним зростанням вимог суспільства до рівня професійної підготовки творчих соціальних педагогів у нових соціально-економічних умовах і реальним рівнем розвитку творчого потенціалу студентів, їх готовності до виконання професійних функцій; між перманентними змінами в змісті, характері професійної діяльності, ускладненням функцій соціальних педагогів через нестабільність у соціальному середовищі та невідповідним рівнем практичної підготовки майбутніх фахівців, спрямованої на формування їх професійної компетентності, розвиток творчого потенціалу; між традиційними підходами до розв'язання соціальних проблем людини, несформованістю творчих якостей майбутніх соціальних педагогів в існуючих умовах їх підготовки та потребою застосування інноваційних технологій професійної соціально-педагогічної діяльності в процесі неперервної соціально-педагогічної практики як засобу розвитку творчого потенціалу особистості.

Актуальності набула потреба у професійній підготовці соціального педагога нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, компетентно та творчо вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління.

Важливим компонентом професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів є соціально-педагогічна практика, яка забезпечує формування професійної компетентності, оволодіння досвідом творчої діяльності, розвиток соціально-педагогічної та соціально-психологічної готовності до виконання професійних обов'язків, інтересу до науково-дослідної роботи в галузі соціально-педагогічних наук. Недостатній рівень використання резервних можливостей соціально-

педагогічної практики для формування творчої особистості зумовлює пошук шляхів удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців.

Проблеми підготовки соціально-педагогічних кадрів, розвитку творчого потенціалу особистості висвітлюються в багатьох наукових фундаментальних працях. Зокрема, суть, напрями, зміст соціально-педагогічної діяльності розкрито О. Безпалько, Т. Веретенко, І. Звереву, А. Капською, І. Козубовською, Г. Лактіоновою, С. Пашенко, О. Пенішкевич, В. Поліщук та ін. Професійній підготовці соціальних педагогів у ВНЗ присвячені роботи С. Архипової, П. Гусака, О. Дубасенюк, Л. Міщик, С. Харченко та ін. Умови практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів аналізували Ю. Галагузова, Г. Сорвачева, З. Фалинська, Г. Штинова та ін. Досвід формування та розвитку творчої особистості висвітлений дослідниками в галузі психології (В. Андрєєв, Д. Богоявленська, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Лук, К. Платонов, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, К. Роджерс, А. Маслоу, Е. Торренс та ін.) та педагогіки (В. Андрієвська, Н. Гузій, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Н. Кічук, М. Поташник, С. Сисоева та ін.). Зміст поняття «творчий потенціал», його структура, чинники та умови розвитку визначені в роботах В. Гребенюка, І. Драч, О. Клепікова, П. Кравчук, І. Кучерявого, А. Матюшкіна, В. Моляко, В. Овчиннікова, Н. Посталюк, В. Рибалка, Н. Устинової, С. Хмельковської та ін.

Однак, аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема спрямованості соціально-педагогічної практики на розвиток творчого потенціалу студентів досліджена недостатньо.

Актуальність та соціальна значущість зазначеної проблеми, недостатній рівень її наукової розробки та практичної реалізації зумовили вибір теми дослідження **«Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри загальної та соціальної педагогіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за темою «Історичний досвід, стан та перспективи підготовки соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами» (номер державної реєстрації 0111U001160). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 10 від 27.12.2007 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 6 від 17.06.2008 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі неперервної соціально-педагогічної практики.

Мета дослідження зумовила постановку таких **завдань**:

1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури розкрити зміст поняття «творчий потенціал», його структуру.

2. Визначити критерії, рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів.

3. Розробити структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики, факторно-критеріальну технологію оцінювання його рівнів.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів напряму підготовки «Соціальна педагогіка».

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ III – IV рівнів акредитації.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі неперервної соціально-педагогічної практики.

Для реалізації поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми, представлених у науковій літературі – для систематизації наукових підходів вітчизняних та зарубіжних учених, виявлення основних напрямів дослідження за темою дисертації, обґрунтування педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі практичної підготовки; метод моделювання – для визначення структури соціально-педагогічної практики як педагогічної системи, спрямованої на розвиток творчого потенціалу студентів;

– *діагностичні*: ранжування – для відбору найважливіших професійних якостей та умінь творчої особистості соціального педагога з метою обґрунтування основних компонентів творчого потенціалу; тестування – для визначення схильності практикантів до творчості; анкетування – для самооцінювання майбутніми соціальними педагогами характеристик особистості, визначення форм, методів, прийомів роботи, які сприяють розвитку творчого потенціалу студентів у процесі практичної підготовки;

– *експериментальні*: констатувальний і формувальний експеримент – для дослідження рівня розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів, організації соціально-педагогічної практики за структурно-функціональною моделлю розвитку їх творчого потенціалу;

– *кваліметричний метод* – для кількісної оцінки якісних показників творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів;

– *статистичні*: t-критерій Ст'юдента – для кількісної обробки даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась у вищих навчальних закладах України, зокрема, Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Харківському гуманітарно-педагогічному інституті.

Сукупна вибірка становила 850 респондентів, з них – 614 студентів 1–5 курсів напряму

підготовки «Соціальна педагогіка», 56 викладачів соціально-педагогічних дисциплін, 84 соціальних педагогів, 59 працівників соціальних служб, 37 керівників організаційно-дозвілдової практики в літніх оздоровчих таборах.

Дослідження здійснювалось упродовж 2007-2011 р.р.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики, основними з яких є: цільова спрямованість кожного з видів практики на оптимальний розвиток окремих компонентів творчого потенціалу студента, оптимізація педагогічного управління практикою шляхом посилення взаємодії її суб'єктів з метою організації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів, особистісно орієнтований підхід до розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів з використанням комплексу індивідуальних науково-дослідних завдань, систематизованих у контексті реалізації функцій соціального педагога. Педагогічні умови є органічним компонентом структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики, що виражає цілісний процес його розвитку, охоплює мету, підходи, принципи реалізації, змістову, процесуальну та результативно-оцінну складові;

– визначено рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів в умовах соціально-педагогічної практики: творчий (високий), суб'єктивно-творчий (достатній), репродуктивний (середній), елементарний (низький); розроблено факторно-критеріальну технологію їх оцінювання, основу якого становить кваліметричний метод кількісної оцінки якісних показників творчого потенціалу;

– здійснено теоретичне обґрунтування складових творчого потенціалу студента-практиканта напряму підготовки «Соціальна педагогіка», основними компонентами якого є спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості особистості, творчі вміння, індивідуальні особливості психічних процесів;

– уточнено наукове поняття «творчий потенціал особистості» відповідно до змісту соціально-педагогічної діяльності як відносно самостійну, динамічну систему, інтегральну властивість майбутнього соціального педагога, що відображає його спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості, творчі вміння, індивідуальні особливості психічних процесів, які виявляються як здатність інтегрувати його дії для цілеспрямованого перетворення життєвих і професійних ситуацій та забезпечують розвивальну взаємодію з соціальною дійсністю.

Практичне значення дослідження полягає у вдосконаленні змісту і методики розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів шляхом розробки авторських програм та методичних рекомендацій щодо організації усіх видів соціально-педагогічної практики (ознайом-

лювальної, волонтерської, профілактично-виховної, організаційно-дозвіллевої, стажерської, навчально-технологічної, переддипломної), доповнення курсу «Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка» змістовим модулем «Особистість соціального педагога та розвиток її творчого потенціалу у процесі професійної підготовки».

Запропонована за результатами дослідження факторно-критеріальна технологія оцінювання рівнів розвитку творчого потенціалу студентів може бути використана викладачами ВНЗ III-IV рівнів акредитації у підготовці фахівців різного профілю.

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17-14/2917 від 29.09.2011 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 340 від 13.09.2011 р.), Харківського гуманітарно-педагогічного інституту (довідка № 01-12/1006 від 29.09.2011 р.).

Особистий внесок. Протягом усього періоду наукового дослідження автор особисто брала участь в організації та проведенні дослідно-експериментальної роботи, впровадженні розроблених рекомендацій, працюючи безпосередньо як керівник соціально-педагогічної практики в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

У методичних рекомендаціях з розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів, написаних у співавторстві з Т. Алексеєнко, дисертантці належить розробка документів для звіту про проходження соціально-педагогічної практики, тематики індивідуальних науково-дослідних завдань, критеріїв та норм оцінювання результатів практики, додатків. У статті «Модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики» дисертанткою розроблено та обґрунтовано модель розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів; у тезах доповідей «Проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у навчальному процесі», «Навчально-технологічна соціально-педагогічна практика у контексті професійної підготовки соціального педагога» уточнено поняття творчого потенціалу відповідно до змісту соціально-педагогічної діяльності, інтерпретовано результати дослідження рівнів розвитку творчого потенціалу студентів у процесі навчально-технологічної практики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження знайшли відображення у доповідях і виступах автора на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Современные подходы к продвижению здоровья» (Гомель, 2006); «Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу» (Чернівці, 2007); «Сучасна молодь: крок у майбутнє» (Суми, 2008); «Розвиток особистості та професіоналізму фахівця в системі неперервної освіти в контексті викликів XXI ст.» (Чернівці, 2011); «Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами» (Чернівці, 2011); *всеукраїнських* – «Актуальні

проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності» (Мелітополь, 2006); «Управління якістю підготовки фахівців у вищій школі: історія, досвід, перспективи» (Одеса, 2006); «Генезис творчості в житті особистості» (Горлівка, 2007); «Соціально-психологічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними» (Чернівці, 2008); «Сучасна наука в мережі інтернет» (Київ, 2010); «Демократизація освіти: досвід, пошуки, перспективи» (Чернівці, 2010).

Про результати та висновки роботи доповідалося на засіданнях кафедри загальної та соціальної педагогіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2008 – 2011 рр.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 21 наукову працю, з них 10 – у фахових виданнях (1 – у співав.), 11 – у матеріалах конференцій (2 – у співав.) та 7 методичних рекомендацій (у співав.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (238 найменувань), 10 додатків. Обсяг дисертації – 322 сторінки, з них 177 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, подано дані про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики**» – проаналізовано наукові джерела з проблем професійної підготовки соціальних педагогів, розвитку творчого потенціалу особистості; розкрито основні дефініції («розвиток творчого потенціалу», «соціально-педагогічна практика»); визначено роль соціально-педагогічної практики у професійному становленні майбутніх фахівців, розвитку їх творчого потенціалу; узагальнено наукові підходи до розробки системи критеріїв розвитку творчого потенціалу особистості в різних умовах педагогічної діяльності.

Міждисциплінарний аналіз наукової літератури дав змогу визначити поняття «творчий потенціал» як інтегрований прояв різноманітних якостей особистості (П. Енгельмейер, Н.Посталюк); складне особистісно-діяльнісне утворення, яке сприяє появі нестандартних, оригінальних рішень (І. Драч); результат природної й соціальної активності особистості, що стимулюється певними умовами і зовнішньо проявляється у праці або доцільній діяльності (С. Хмельковська); інтегративну якість, що визначає міру можливостей сутнісної творчої сили

особистості, реалізує наявну та можливу діяльність у формі праці, пізнання і спілкування, висуває та вирішує нові завдання (О. Клепиков, І. Кучерявий, П. Кравчук, В. Овчинніков).

З'ясовано, що поняття «творчий потенціал особистості» в науковій психологічній і педагогічній літературі співвідноситься, а в окремих випадках і повністю ідентифікується, з поняттями «обдарованість», «талант», «творча особистість» (Д. Богоявленська, В. Моляко, С. Сисоєва). До структури творчого потенціалу належать характеристики творчої особистості, творчого мислення, творчих здібностей (О. Лук, П. Кравчук, Н. Посталюк). Визначення сутності потенціалу ускладнюється й багатоплановою системою взаємозалежних характеристик: активності, волі, мети, стилю діяльності, здібностей, мотивів тощо.

Спільним для проаналізованих наукових праць є розуміння творчого потенціалу як результату природної і соціальної активності, відображення суттєвих характеристик творчої особистості суб'єкта дослідження, врахування як особистісної (спрямованість особистості на творчу діяльність, творчі здібності, індивідуальні особливості психічних процесів та ін.), так і діяльнісної (досвід творчої діяльності, творчі вміння, характерологічні особливості та ін.) складових.

Зважаючи на викладене, поняття «творчий потенціал особистості» трактуємо як відносно самостійну, динамічну систему, інтегральну властивість майбутнього соціального педагога, що відображає його спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості, творчі уміння, індивідуальні особливості психічних процесів, які виявляються як здатність інтегрувати його дії для цілеспрямованого перетворення життєвих і професійних ситуацій та забезпечують розвивальну взаємодію з соціальною дійсністю.

Нормативні документи з організації та проведення неперервної практичної підготовки студентів вищих навчальних закладів визначають потребу у формуванні творчої особистості. Відповідно до цього розглядаємо соціально-педагогічну практику як засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів, що знайшло відображення в меті, завданнях, змісті кожного виду практики.

Соціально-педагогічна практика є інтегрованим базовим компонентом особистісно-професійного становлення майбутнього соціального педагога, процесом взаємозв'язку теоретичного навчання із самостійною роботою у закладах соціально-педагогічної та соціальної сфери, оволодіння різноманітними видами професійної діяльності, що забезпечує цілеспрямоване створення умов для самопізнання, самовизначення, самоствердження, розвитку творчого потенціалу студента, формування потреби самовдосконалення.

Основними завданнями соціально-педагогічної практики є: ознайомлення з організаційною структурою системи соціального захисту населення України; змістом, основними напрямками діяльності, професійними обов'язками соціального педагога; ознайомлення та практичне

застосування методик і технологій соціально-педагогічної діяльності; проектування власної соціально-педагогічної діяльності для вирішення конкретних соціально-педагогічних проблем; формування позитивної мотивації соціально-педагогічної діяльності, професійно значущих особистісних якостей; розвиток творчого потенціалу студентів.

Зміст діяльності студентів у процесі кожного виду соціально-педагогічної практики (ознайомлювальної, волонтерської, профілактично-виховної, організаційно-дозвіллевої, стажерської, навчально-технологічної, переддипломної) орієнтований на розвиток їх творчого потенціалу в контексті реалізації основних функцій соціального педагога.

Теоретико-методологічною основою для проведення соціально-педагогічної практики, спрямованої на розвиток творчого потенціалу студентів, є системний, комплексний, програмно-варіативний, індивідуально-творчий, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний підходи.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів зумовлюється принципами: цілеспрямованості кожного виду соціально-педагогічної практики на забезпечення розвитку творчого потенціалу особистості; стимулювання активності, ініціативності, самостійності практикантів, формування позитивної мотивації до саморозвитку; системності та комплексності, що зумовлює взаємозв'язок складових творчого потенціалу (спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості особистості, творчі вміння, індивідуальні особливості психічних процесів), забезпечує інтегративність і цілісність результату; оптимальності як характеристики творчої взаємодії суб'єктів соціально-педагогічної практики для забезпечення позитивної динаміки розвитку творчого потенціалу практикантів у конкретних умовах соціально-педагогічної діяльності; креативності, що визначає процес і результат творчої взаємодії її суб'єктів; фасилітації як процесу стимулювання і підтримки потреби студентів у продуктивній діяльності, закріплення позитивного досвіду суб'єктної поведінки і вільного творчого самовираження; варіативності, що виражає урізноманітнення видів діяльності практикантів, у тому числі виконання індивідуальних творчих завдань, з урахуванням їх інтересів, потреб, здібностей, рівня розвитку творчого потенціалу; самоорганізації як узгодження управління розвитком творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів з власними тенденціями особистісного розвитку.

З метою визначення основних критеріїв розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів в умовах практики проаналізовано ряд продуктивних підходів до розробки системи критеріїв, що визначають рівень професіоналізму педагога (Ю. Бабанський, Н. Гузій, А. Маркова); результативності творчої педагогічної діяльності (О. Виговська, В. Загвязинський, Н. Кузьміна, С. Сисоєва); творчого стилю діяльності (Л. Мільто, Л. Манчуленко, І. Цар); творчого розвитку і саморозвитку особистості (В. Андрєєв, Д. Богоявленська, Р. Вайнола, П. Вайнцвайг, Н. Кічук, В. Моляко, О. Павленко, О. Слободян); розвитку творчого потенціалу педагога у різних умовах професійної діяльності (І. Драч, П. Кравчук, В. Рибалка, Н. Устинова, С. Хмельковська). Автори

вказують на взаємозв'язок і взаємообумовленість критеріїв. При цьому визначення рівнів та критеріїв розвитку/формування вирізняється великою варіативністю якісних характеристик та кількісних показників.

У другому розділі – «Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики» – теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики, визначено та експериментально перевірено педагогічні умови його розвитку; розроблено факторно-критеріальну технологію оцінювання прояву основних компонентів творчого потенціалу студентів; упроваджено навчально-методичні матеріали з його розвитку у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів; представлено процес аналізу, узагальнення та інтерпретації результатів дослідження.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, критична оцінка та узагальнення наявного досвіду організації та проведення соціально-педагогічної практики дали змогу визначити основні компоненти творчого потенціалу студента-практиканта: спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості особистості, творчі вміння, індивідуальні особливості психічних процесів (рис. 1).

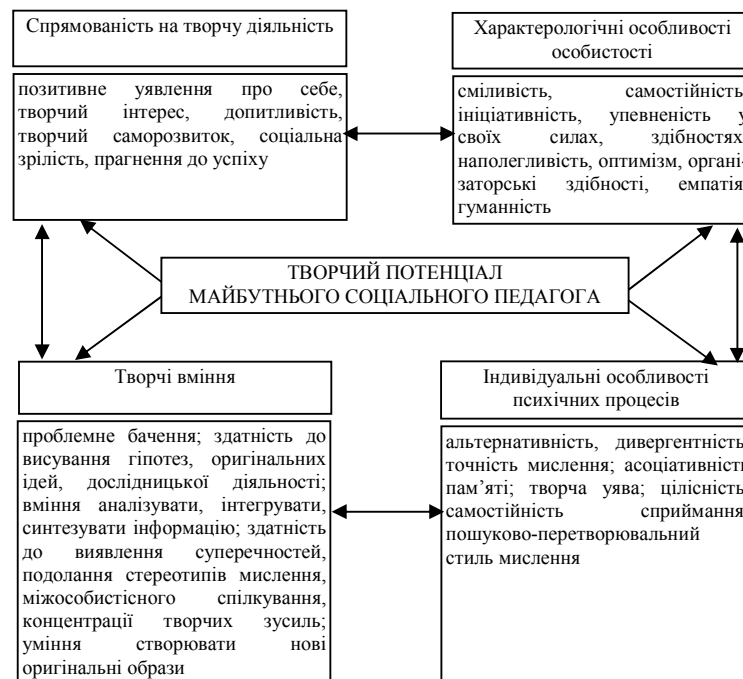

Рис. 1. Компоненти творчого потенціалу майбутнього соціального педагога

Застосування кваліметричного підходу забезпечило можливість розробки факторно-критеріальної технології оцінювання прояву основних компонентів творчого потенціалу студентів у процесі соціально-педагогічної практики. У розробленій технології кожний компонент творчого потенціалу декомпонується на фактори, які мають визначені критерії.

Рівні розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів визначалися відповідно до оцінювання рівня прояву показників кожного компонента (спрямованість на творчу діяльність, характерологічні особливості особистості, творчі вміння, індивідуальні особливості психічних процесів): творчий (високий), суб'єктивно-творчий (достатній), репродуктивний (середній), елементарний (низький) рівні.

Дослідно-експериментальна робота передбачала визначення та реалізацію педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики. Педагогічні умови є органічним компонентом структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики, що виражає цілісний процес його розвитку, охоплює мету, підходи, принципи реалізації, змістову, процесуальну та результативно-оцінну складові (рис. 2).

Рис. 2. Модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики

Змістова складова розкриває реалізацію можливостей кожного виду соціально-педагогічної практики для формування у студентів ключових компетенцій: соціальних, мотиваційних, функціональних, розвитку творчого потенціалу студентів. Відповідно ці аспекти знайшли відображення у навчально-методичних матеріалах організації процесу практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, спрямованої на розвиток їх творчого потенціалу.

Обов'язкові види навчально-практичної діяльності студентів доповнені творчими індивідуальними завданнями різних рівнів складності у контексті реалізації функцій соціального педагога.

Процесуальна складова моделі відображає аналітично-науковий, констатувальний, формувальний та контрольний етапи. На аналітично-науковому етапі проаналізовано наукову літературу з проблем професійної підготовки соціальних педагогів, формування та розвитку творчої особистості, творчого потенціалу студентів.

Результати констатувального етапу були враховані для розподілу студентів-практикантів на контрольні та експериментальні групи, який здійснювався на підставі середнього показника розвитку творчого потенціалу. Контрольна група: 176 осіб, середній показник – 0,573. Експериментальна група: 175 осіб, середній показник – 0,573. До експериментальних груп Е1 (39 осіб), Е2 (46 осіб), Е3 (55 осіб), Е4 (36 осіб) належали студенти відповідно з елементарним, репродуктивним, суб'єктивно-творчим та творчим рівнем розвитку творчого потенціалу.

Формувальний етап передбачав реалізацію педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики: цільова спрямованість кожного з видів практики на оптимальний розвиток окремих компонентів творчого потенціалу студента, узгодження теоретичної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, оптимізацію педагогічного управління практикою шляхом посилення взаємодії її суб'єктів з метою організації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів, системність і наступність в організації соціально-педагогічної практики, особистісно-орієнтований підхід до розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів з використанням комплексу індивідуальних науково-дослідних завдань, систематизованих у контексті реалізації функцій соціального педагога.

Цільова спрямованість кожного з видів практики на оптимальний розвиток окремих компонентів творчого потенціалу студента відображена в меті, завданнях, змісті конкретних видів соціально-педагогічної практики, критеріях і нормах оцінювання її результатів. Навчально-методичні матеріали до кожного виду практики орієнтували зміст діяльності студентів на виконання функцій соціального педагога (комунікативної, організаторської, діагностичної, прогностичної, попереджувально-профілактичної та ін.), оцінювання результатів діяльності і визначення рівня розвитку творчого потенціалу.

Узгодження теоретичної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів

базується на концепції діалектичної єдності теорії і практики у процесі навчання. Реалізацію педагогічної умови забезпечують міждисциплінарні зв'язки професійно орієнтованих навчальних дисциплін («Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Теорія та технології соціально-педагогічної діяльності» та ін.) і соціально-педагогічної практики.

Оптимізація педагогічного управління практикою шляхом посилення взаємодії її суб'єктів з метою організації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів передбачає проведення організаційно-методичних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу студентів-практикантів. Зокрема, були прочитані лекції на теми: «Структура творчого потенціалу особистості майбутнього соціального педагога», «Наукові підходи, принципи відбору змісту діяльності, орієнтованої на розвиток творчого потенціалу студентів у процесі соціально-педагогічної практики», проведено методичний семінар «Критерії та норми оцінювання рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики» для керівників практики та студентів; розроблено змістовий модуль «Особистість соціального педагога та розвиток її творчого потенціалу у процесі професійної підготовки» до нормативної дисципліни «Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка».

У міжнародній соціальній мережі «vkontakte» нами створено «відкриту» групу «Соціально-педагогічна практика студентів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи». У групі зареєстровано 55 учасників, з яких 42 студенти, 11 випускників факультету, у тому числі 6 працівників соціальних служб, 4 викладачі. Учасники висвітлюють власні погляди на організацію соціально-педагогічної практики, обговорюють проблеми, вносять пропозиції щодо її вдосконалення, демонструють яскравий відеоматеріал.

Системність і наступність в організації соціально-педагогічної практики визначає технологію розвитку творчого потенціалу студентів упродовж усього процесу навчання. Відповідно до принципу системності і наступності у процесі соціально-педагогічної практики передбачено змістовний зв'язок усіх її видів, використання попереднього досвіду майбутніх соціальних педагогів під час наступних видів практики, постійну активізацію знань і досвіду студентів.

Реалізація особистісно орієнтованого підходу до розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів з використанням комплексу індивідуальних науково-дослідних завдань, систематизованих у контексті реалізації функцій соціального педагога передбачає створення оптимальних умов для формування спрямованості на творчу діяльність, творчих умінь, розвитку характерологічних особливостей особистості, індивідуальних особливостей психічних процесів кожного студента-практиканта як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності. Педагогічна умова забезпечує виконання студентами творчих завдань різних рівнів складності, розроблених до кожного виду соціально-педагогічної практики: відповіді на проблемні питання (зрізові,

ретроспективні, оригінальні, нестандартні, ініціативні, конструктивні, комплексні, питання із задалегідь допущеною помилкою); розв'язання соціально-педагогічних задач різних рівнів складності; підготовка та проведення ділових ігор, дискусій, диспутів, «круглих столів», прес-конференцій, профілактично-виховних заходів, тренінгових занять із суб'єктами соціально-педагогічної діяльності; розробка творчих проектів (презентаційні буклети, соціальна реклама, пам'ятки, відеоролики), програм соціально-педагогічної роботи з різними категоріями клієнтів та ін.

Результативно-оцінна складова моделі відображає виявлення позитивної динаміки розвитку творчого потенціалу практикантів, зокрема, зростання його показників на творчому та суб'єктивно-творчому рівнях. Відповідно – зменшення на репродуктивному та елементарному рівнях. Зросла кількість студентів, чії показники прояву творчого потенціалу визначають як творчий і суб'єктивно-творчий рівні; зменшилась кількість практикантів із репродуктивним та елементарним рівнями (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнена таблиця результатів дослідно-експериментальної роботи

Рівні творчого потенціалу студентів	До проведення дослідно-експериментальної роботи				Після проведення дослідно-експериментальної роботи				Різниця між показниками			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть
Творчий	20,11	35	19,43	34	22,15	38	27,42	47	2,04	3	7,99	13
Суб'єктивно-творчий	28,15	49	28,15	49	29,35	51	37,18	65	1,20	2	9,03	16
Репродуктивний	26,25	46	26,25	46	26,17	46	20,15	35	0,08	0	6,10	11
Елементарний	26,31	46	26,31	46	23,21	40	17,41	29	3,10	6	8,90	17

Комплексний аналіз результатів дослідження підтвердив ефективність реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики.

Достовірність та вірогідність отриманих результатів доведена за допомогою якісного та кількісного аналізу, у тому числі використання t – критерію Ст'юдента.

ВИСНОВКИ

1. Результати дослідно-експериментальної роботи встановили ефективність неперервної соціально-педагогічної практики у розвитку творчого потенціалу соціального педагога, його здатності стабілізувати соціальні потреби людини, діяти в різноманітних життєвих ситуаціях, надавати допомогу та підтримку суб'єктам соціально-педагогічної діяльності.

2. Поняття «творчий потенціал особистості» уточнено, зважаючи на зміст соціально-педагогічної діяльності, і визначається нами як відносно самостійна, динамічна система, інтегральна властивість майбутнього соціального педагога, що відображає його спрямованість на

творчу діяльність, характерологічні особливості, творчі уміння, індивідуальні особливості психічних процесів, які виявляються як здатність інтегрувати його дії для цілеспрямованого перетворення життєвих і професійних ситуацій та забезпечують розвивальну взаємодію з соціальною дійсністю.

3. На основі аналізу підходів до розробки системи критеріїв, що визначають рівень розвитку творчого потенціалу педагога у різних умовах професійної діяльності, факторно-критеріальної технології визначені основні параметри, фактори та критерії розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів: спрямованість на творчу діяльність (позитивне уявлення про себе, творчий інтерес, допитливість, творчий саморозвиток, соціальна зрілість, прагнення до успіху), характерологічні особливості (сміливість, самостійність, ініціативність, впевненість у своїх силах, здібностях, наполегливість, оптимізм, організаторські здібності, емпатія, гуманність), творчі вміння (проблемне бачення, здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей, дослідницької діяльності, вміння аналізувати, інтегрувати, синтезувати інформацію, здатність до виявлення суперечностей, подолання стереотипів мислення, міжособистісного спілкування, концентрації творчих зусиль, уміння створювати нові оригінальні образи), індивідуальні особливості психічних процесів (альтернативність, дивергентність, точність мислення, асоціативність пам'яті, творча уява, цілісність, самостійність сприйняття, пошуково-перетворювальний стиль мислення).

4. Розроблена структурно-функціональна модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики виражає цілісний процес його розвитку, охоплює мету, підходи, принципи реалізації, змістову, процесуальну та результативно-оцінну складові.

Реалізація моделі здійснювалася з урахуванням системного, комплексного, програмно-варіативного, індивідуально-творчого, особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів та принципів співробітництва, самостійності, дослідницького підходу, активності, ініціативності, взаємозумовленості загального та професійного розвитку особистості.

Розвиток творчого потенціалу ґрунтується на принципах цілеспрямованості, стимулювання, системності, комплексності, оптимальності, фасилітації, креативності, варіативності, самоорганізації.

5. Педагогічними умовами розвитку творчого потенціалу практикантів визначено: цільову спрямованість кожного з видів практики на оптимальний розвиток окремих компонентів творчого потенціалу студента, узгодження теоретичної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, оптимізацію педагогічного управління практикою шляхом посилення взаємодії її суб'єктів з метою організації творчої діяльності майбутніх соціальних педагогів, системність і наступність в організації соціально-педагогічної практики, особистісно орієнтований

підхід до розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів з використанням комплексу індивідуальних науково-дослідних завдань, систематизованих у контексті реалізації функцій соціального педагога.

6. Ефективність застосування структурно-функціональної моделі підтверджує динаміка прояву показників творчого потенціалу майбутніх фахівців. Відзначено позитивну динаміку розвитку показників творчого потенціалу студентів-практикантів, зокрема зростання на 7,99% (з 19,43% до 27,42%) на творчому та на 9,03% (з 28,15% до 37,18%) на суб'єктивно-творчому рівнях. Відповідно виявлено зменшення на 6,10% (з 26,25% до 20,15%) на репродуктивному та на 8,90% (з 26,31% до 17,41%) на елементарному рівнях. Зросла кількість студентів, чії показники прояву творчого потенціалу визначають як творчий (з 34 до 47) і суб'єктивно-творчий (з 51 до 65) рівні; зменшилася кількість практикантів із репродуктивним (з 46 до 35) та елементарним (з 46 до 29) рівнями.

Зміни, які відбулися в контрольній групі, є незначними порівняно з експериментальною, а саме: показники творчого та суб'єктивно-творчого рівнів творчого потенціалу збільшилися відповідно на 2,04% та 1,20%; показники елементарного рівня зменшилися на 3,10%. Змін показників репродуктивного рівня не виявлено. Констатуємо незначну зміну кількості студентів із творчим та суб'єктивно-творчим рівнями (збільшення з 35 до 38 та з 49 до 51 відповідно). Кількість практикантів, чії показники визначають як елементарний рівень, зменшилася з 46 до 40.

7. За результатами дослідження розроблено методичні рекомендації з розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі неперервної соціально-педагогічної практики. Методичні рекомендації забезпечують організацію практичної підготовки майбутніх фахівців як цілісного процесу, орієнтованого на формування у студентів-практикантів необхідних компетенцій, пов'язаних з виконанням професійних обов'язків соціального педагога, спрямованості на творчу діяльність, творчих умінь, характерологічних особливостей, індивідуальних особливостей психічних процесів, позитивної мотивації до соціально-педагогічної діяльності.

Виконана дослідно-експериментальна робота не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого наукового вивчення потребують проблеми формування готовності майбутніх соціальних педагогів до творчої соціально-педагогічної діяльності у закладах різного типу, розвиток творчого потенціалу студентів з особливими потребами у навчальному процесі ВНЗ III–IV рівнів акредитації та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації:

1. Програма ознайомлювальної соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації /

[упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 28 с.

2. Програма волонтерської соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 36 с.

3. Програма профілактично-виховної соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 40 с.

4. Програма організаційно-дозвіллевої соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк] – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 40 с.

5. Програма стажерської соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 36 с.

6. Програма навчально-технологічної соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 36 с.

7. Програма переддипломної соціально-педагогічної практики : методичні рекомендації / [упоряд. : Т. А. Алексєенко, Т. А. Равлюк]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 40 с.

Статті в наукових фахових виданнях

8. Равлюк Т. Соціально-педагогічні аспекти розвитку творчої особистості / Тетяна Равлюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 263. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 158 – 161.

9. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів / Тетяна Равлюк // Вісник Львівського університету. – Вип. 20. – Львів, 2005. – С. 112 – 118.

10. Равлюк Т. Роль учителя в розвитку творчої особистості школяра / Тетяна Равлюк // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. – Вип. 284. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2006. – С. 138 – 143.

11. Равлюк Т. Роль позашкільної освіти та виховання у формуванні творчої особистості дітей і молоді / Тетяна Равлюк // Молодь і ринок (Науково-педагогічний та економічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка). – №4 (19). – 2006. – С. 116 – 120.

12. Равлюк Т. Креативні педагогічні технології як нова освітня парадигма вищої школи / Тетяна Равлюк // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. – Вип. 317. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2006. – С. 166 – 174.

13. Равлюк Т. Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі організаційно-дозвіллевої практики / Тетяна Равлюк // Вісник Прикарпатського національного

університету. – Педагогіка. – Випуск XXVIII-XXIX. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 130 – 134.

14. Равлюк Т. А. Розвиток творчого потенціалу студентів у контексті соціально-педагогічної практики в соціальних службах / Тетяна Анатоліївна Равлюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 449 – 450. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2009. – С. 125 – 128.

15. Равлюк Т. А. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі соціально-педагогічної практики / Тетяна Анатоліївна Равлюк // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – № 6. – Ч. 2. – С. 201 – 203.

16. Равлюк Т. А. Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі профілактично-виховної соціально-педагогічної практики / Тетяна Анатоліївна Равлюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць / Ред. кол. : Н. В. Гузій (відп. ред.). – Вип. 14 (24). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 260 – 264.

17. Равлюк Т. Модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики / Тетяна Равлюк, Тетяна Алексеєнко // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. – Вип. 567. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2011. – С. 3–9.

Матеріали наукових конференцій :

18. Равлюк Т. Проблеми виховання обдарованої молоді в загальноосвітньому закладі / Тетяна Равлюк // «Сучасна молодь : крок у майбутнє» – Матеріали першої Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів і аспірантів. – Суми, 2005. – С. 119 – 123.

19. Равлюк Т. А. Роль творчества в формуванні здорового образу життя ребенка / Татьяна Анатольевна Равлюк // «Современные подходы к продвижению здоров'я». Материалы Международной научно-практической конференции. – Гомель, 2006. – С. 117 – 121.

20. Равлюк Т. А. Структура та зміст креативності як основи творчої педагогічної діяльності / Тетяна Анатоліївна Равлюк // «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Мелітополь : МДПУ, 2006. – С. 136 – 138.

21. Равлюк Т. А. Проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів у навчальному процесі / Тетяна Анатоліївна Равлюк, Тетяна Андріївна Алексеєнко // Управління якістю підготовки фахівців у вищій школі : історія, досвід, перспективи : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 14-15 листопада 2006 р.) – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. – С. 8 – 15.

22. Равлюк Т. А. Розвиваюче навчання та його роль у формуванні творчого потенціалу

студентів ВНЗ / Тетяна Анатоліївна Равлюк // Генезис творчості в житті особистості : Збірник наукових статей (за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції). – Горлівка : Вид-во ГДППМ, 2007. – С. 86 – 91.

23. Равлюк Т. Методологічні підходи до проектування соціально-педагогічної практики / Тетяна Равлюк // Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 13-14 грудня 2007 року. – Чернівці : Рута, 2007. – С. 295 – 298.

24. Равлюк Т. А. Професійна підготовка соціальних педагогів в умовах соціально-педагогічної практики / Тетяна Анатоліївна Равлюк // «Сучасна молодь: крок у майбутнє». Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції для студентів та аспірантів (14-15 травня 2008 року). – Суми : СУМ ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – С.41 – 46.

25. Равлюк Т. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з дистантними сім'ями у процесі соціально-педагогічної практики / Тетяна Равлюк // «Соціально-психологічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2008 року). – Чернівці : Технодрук, 2008. – С. 123 – 127.

26. Равлюк Т. А. Методологічні підходи до проектування переддипломної соціально-педагогічної практики / Тетяна Анатоліївна Равлюк // «Сучасна наука в мережі інтернет». Матеріали шостої Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (25 – 27 лютого 2010 року). – Київ, 2010. – С. 64 – 66.

27. Равлюк Т. А. Волонтерська соціально-педагогічна практика у контексті професійної підготовки соціального педагога // «Демократизація освіти: досвід, пошуки, перспективи». Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. Чернівці, 23 вересня 2010 р. / Укл. : Сахновський О. Є., Черкез І. Б. Чернівецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Чернівці, 2010. – С. 86–88.

28. Равлюк Тетяна. Навчально-технологічна соціально-педагогічна практика у контексті професійної підготовки соціального педагога / Тетяна Равлюк, Тетяна Алексеєнко // «Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 3-5 листопада 2011 р.) – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 5 – 9.

АНОТАЦІЇ

Равлюк Т.А. Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2012.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики.

Здійснено огляд літературних джерел з проблем професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, формування та розвитку творчої особистості; розкрито основні дефініції дослідження; конкретизовано поняття «творчий потенціал особистості» відповідно до змісту соціально-педагогічної діяльності; визначено роль соціально-педагогічної практики у професійному становленні, розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців; здійснено теоретичне обґрунтування складових творчого потенціалу студентів; розроблено факторно-критеріальну технологію їх оцінювання; теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу майбутніх соціальних педагогів у процесі соціально-педагогічної практики; визначено та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студентів-практикантів; представлено процес аналізу, узагальнення та інтерпретації результатів дослідження.

Ключові слова: розвиток творчого потенціалу, соціально-педагогічна практика, педагогічні умови розвитку творчого потенціалу, структурно-функціональна модель розвитку творчого потенціалу, майбутній соціальний педагог.

Равлюк Т. А. Развитие творческого потенциала будущих социальных педагогов в процессе социально-педагогической практики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2012.

Диссертация посвящена исследованию проблемы развития творческого потенциала будущих социальных педагогов в процессе социально-педагогической практики.

На основании анализа теоретических источников интерпретировано понятие «творческий потенциал личности» в соответствии с содержанием социально-педагогической деятельности. Определена роль социально-педагогической практики в профессиональном становлении будущих социальных педагогов, развитии их творческого потенциала как важного элемента процесса формирования профессиональной компетентности, системы специальных научных знаний, умений и навыков их творчески использовать, средства развития потенциальных способностей к самостоятельному, творческому решению профессиональных задач, психологической и социально-психологической готовности выполнять профессиональные обязанности, интереса к научно-исследовательской работе в социально-педагогической сфере.

На основании результатов констатирующего эксперимента, анализа психолого-

педагогической литературы, критической оценки и обобщения имеющегося практического опыта разработана факторно-критериальная технология оценивания уровней развития творческого потенциала студентов-практикантов.

Основными компонентами творческого потенциала личности определены: направленность на творческую деятельность, характерологические особенности личности, творческие умения, индивидуальные особенности психических процессов.

Разработана структурно-функциональная модель развития творческого потенциала будущих социальных педагогов в процессе социально-педагогической практики, которая предусматривает определение структуры практики как педагогической системы, установление связей между ее составляющими. Выявлены научные подходы и принципы организации социально-педагогической практики.

Теоретико-методологическую основу социально-педагогической практики студентов составляют системный, комплексный, программно-вариативный, индивидуально-творческий, личностно ориентированный, деятельностный, компетентностный подходы.

Цели развития творческого потенциала студентов соответствуют содержанию деятельности, формы, методы, приемы, разработанные индивидуальные творческие задания.

Сформулированы и экспериментально проверены педагогические условия развития творческого потенциала будущих социальных педагогов в процессе социально-педагогической практики: целевая направленность каждого из видов социально-педагогической практики на оптимальное развитие отдельных компонентов творческого потенциала студента, согласование теоретической и практической подготовки будущих социальных педагогов, оптимизация педагогического управления практикой путем усиления взаимодействия ее субъектов с целью организации творческой деятельности будущих социальных педагогов, системность и последовательность организации социально-педагогической практики, личностно ориентированный подход к развитию творческого потенциала студентов-практикантов с использованием индивидуальных научно-исследовательских заданий, систематизированных в контексте реализации функций социального педагога.

Ключевые слова: развитие творческого потенциала, социально-педагогическая практика, педагогические условия развития творческого потенциала, структурно-функциональная модель развития творческого потенциала, будущий социальный педагог.

Ravlyuk T. A. Development of the future social pedagogues' creative potential in the process of social-pedagogical practice. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate degree of pedagogical sciences. Specialty: 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 2012.

Dissertation is dedicated to the investigation of the problem of creative potential development of future social pedagogues in the process of social-pedagogical practice.

The review of literary sources on the problems of professional education of future social pedagogues, formation and development of a creative personality has been carried out; basic definitions of research have been exposed; the concept «creative potential of a personality» has been specified in accordance with the content of social-pedagogical activity; the role of social-pedagogical practice in the professional formation and development of future specialists creative potential have been defined; the theoretical study of constituents of creative potential of students has been carried out; the factor-criterion technology of their evaluation has been developed; the model of creative potential development of future social pedagogues in the process of social-pedagogical practice has been theoretically proved; its effectiveness, efficiency of pedagogical conditions of creative potential development of students-interns have been experimentally tested; the process of analysis, generalization and interpretation of research results has been presented.

Key words: development of creative potential, social-pedagogical practice, structural-functional model of creative potential development, pedagogical conditions of creative potential development, future social pedagogue.

Підписано до друку 4.01.2012 р. Формат 60/84/16.

Друк. Rizo. Гарнітура Times New Roman 10

Обсяг 0,9 ум. др. арк.

Зам. № 21. Наклад 100 прим.

Редакційно-видавничий відділ

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2